

ТМ	Г. XXXVII	Бр. 2	Стр. 1039-1042	Ниш	април - јун	2013.
----	-----------	-------	----------------	-----	-------------	-------

Приказ
Примљено: 03. 06. 2013.

Јасмина Петровић

О ДРУШТВЕНИМ АСПЕКТИМА ОБРАЗОВАЊА*

Вишедеценијска осека систематског проучавања проблема који припадају предметној области социологије образовања у српској социологији чини да се појављују издања посвећених управо тим темама прогласи значајним догађајем у струци. Тим пре што континуирано изучавање проблема који припадају наведеној дисциплини доприноси не само значајним теоријским уопштавањима, него омогућава стварање основе за критичко промишљање образовне политике и нарочито актуелних изазова у започетој реформи образовног система Србије.

Књига Јована Базића *Друштвени аспекти образовања*, која се појавила 2012. у издању Института за политичке студије из Београда и Учитељског факултета у Лепосавићу, разматра више важних тема када је реч о образовном систему Србије.

Садржај књиге организован је у три целине. У првој, насловљеној *Образовање и политика*, садржано је пет поглавља. У уводном поглављу размотрен је дијалектички однос политике и образовања на општој равни, рекло би се на начин елементарне појмовне дистинкције примерене уџбеничкој литератури, при чему је начињен покушај да се установи природа повратне спреге између ова два изванредно важна друштвена подсистема. Утицај образовања на политику препознат је пре свега кроз две димензије: доприноса образовања изградњи политичке лојалности неопходне за, диркемовским речником казано, постизање друштвене солидарности у једној заједници, као и кроз процес политичке социјализације на индивидуалном плану.

Када је реч о утицају политике на образовање аутор сматра да се у њему сабиру како одређени општи друштвени интереси, тако и групни интереси, пре свега одређених група на власти, политичких групација али и они који припадају домену цивилног друштва. Величину притиска на образовање, испољену од различитих интересних група и појединаца, аутор наглашава тврдећи да су „идеје и концепти образовне политике променљиви, не само због промене друштвених потреба и циљева, већ и због промене власти“ (стр. 33), чиме је имплиците актуелизована и позната тврдња Луја Алисеа, да образовање постаје идеолошки апарат број један у модерном

jasmina@medianis.net

* Јован Базић (2012). *Друштвени аспекти образовања*. Београд: Институт за политичке студије и Лепосавић: Учитељски факултет у Лепосавићу, 271 стр.

друштву. Аутор отворено указује и на могуће врсте (зло)употребе образовног система од различитих интересних група, истичући нарочито опасност од прикривене манипулације образовањем у друштвима у транзицији, која пре одају утисак демократских, плуралних и деполитизованих друштава него што она то суштински јесу.

Следи поглавље које дотиче важну тему: национални идентитет у процесу политичке социјализације. У њему се аутор концентрише, пре свега, на тему његове (ре)конструкције у склопу политичке социјализације. Истакнуто је да се током политичке социјализације стичу сазнања не само о начину живота у одређеној заједници и њеним вредносним темељима, већ изграђују и остали сегменти персоналног идентитета кроз усвајање одређених политичких образаца од значаја за социјалну интеракцију. На такав начин развија се политичка култура, изграђује солидарност и свест о националној припадности, али и толеранција према другим етничким групама. Аутор подвлачи да се политичка социјализација не одвија само у образовном систему, већ и кроз остале агенсе социјализације, а њен коначни исход јесте формирана свест о националном идентитету и свест о властитим друштвеним улогама које превазилазе припадност примарним друштвеним групама, како би функционалисти казали, уз партикуларну свест развија се и универзалистички систем норми од значаја за преузимање различитих друштвених улога.

У трећем поглављу се тематизује питање улоге грађанског васпитања у изградњи грађанског друштва. Поимајући грађанско васпитање као облик васпитања и образовања за демократију, аутор под њим подразумева скуп васпитних активности усмерених на оспособљавање младих за активно укључивање у друштвени живот заједнице уређене на демократском политичком принципу. Анализирајући форме и садржаје грађанског васпитања као школског предмета, али и облике оног усмереног на одрасле, аутор студије се критички осврће на стање у Србији, изричући оправдане замерке пре свега на квалитет наставних садржаја у којима изостаје супстантивни елемент – знања и садржаји о демократском друштву и демократској политичкој култури темељени на уопштеним искуствима заједница са дугом демократском традицијом.

Следе налази два емпиријска истраживања. Најпре је испитана усклађеност наставних планова и програма основног образовања у Србији са важећим нормативима којима је регулисана ова делатност, при чему се посебна пажња посвећује прописаним циљевима. Исход поменутих анализе је налаз да у нормативним актима и образовним плановима и програмима постоји двострука, у бити комплементарна тенденција. С једне стране, редуција политичких садржаја на етничке и културне специфичности и, с друге стране, тежња ка изградњи грађанског наднационалног идентитета. Потом су изнесени резултати студије случаја о настави грађанског васпитања и веронауке у основним школама Рашког округа, како они који се односе на педагошке домете наставе, тако и на социјални контекст у коме се врши избор између поменутих предмета. У прилогу је испитан и утицај етничког састава ученика и образовања родитеља на преференције ученика при избору поменутих предмета, као и мотивација родитеља приликом одлуке о изборној настави и њихово задовољство стеченим компетенцијама деце.

Други део књиге посвећен је тзв. болоњском процесу у Србији где је размотрен кратак историјат започете реформе образовања, уз сумирање резултата нужног прилагођавања високошколског система усвојеном моделу трансформације образовања. Следи приказ чињеница које се односе на акредитацију и проверу квалитета рада високошколских установа, те на основу богатог примарног искуства, предочавање запажања о дометима и изазовима започетих промена.

У наредном поглављу студије начињена је анализа студијских програма факултета који образују будуће васпитаче и учитеље у региону, и у компаративној перспективи на примерима програма ових установа у Београду и Загребу, сагледан је однос између садржаја усмерених на изградњу националног идентитета и оних чија је сврха изградња европског идентитета. У закључку је истакнуто да у програмима поменутих установа доминирају садржаји у функцији јачања европског идентитета над онима усмереним ка формирању националног идентитета, што аутор тумачи као логичну последицу стремљења евроинтеграцијама, као и актуелних глобализацијских процеса (стр. 141).

Питање улоге високог образовања у изградњи националне безбедности Србије критички је размотрено кроз анализу студијских програма високошколских установа чији су садржаји усмерени на одређене видове националне безбедности. Осим података о наставним садржајима на реформисаним студијским програмима, аутор износи и властита запажања о њиховом квалитету, о врстама и номенклатурама стечених квалификација. Најозбиљнија замерка изречена је због преваге апликативних и, како аутор каже, површних знања, над ширим теоријским садржајима друштвено-хуманистичких наука и знањима потребних за развијање културе националне безбедности (стр. 158).

Трећи део књиге садржи четири засебна огледа усмерена на различите друштвене аспекате образовања. У првом се промишља значај животног образовања за одрживи развој из нормативистичког угла, при чему се указује да постојећа решења нису довољна за развитак континуираног образовања за рационално и одговорно управљање природним и социјалним ресурсима. Стога аутор закључује да је поменуте садржаје нужно уградити не само у програме образовних институција, него и свих друштвених установа које се на било који начин баве образовањем.

Оглед насловљен „Информационо-комуникационе технологије (ИКТ) у образовању“ разматра читав низа значајних питања: од утицаја друштва на развој ИКТ у образовању, преко утицаја нових технологија на промене у самом образовању (промена наставних садржаја и планова, метода и облика извођења наставе, природе улога наставника и ученика, поимања наставничких компетенција, итд.), до анализе утицаја ИКТ на друштвено економске и социјалне неједнакости у образовању.

Уставно уређење образовања у Србији је размотрено кроз анализу кључних чланова Устава којим се регулишу најзначајнија питања у области образовања, почев од права на образовање, преко употребе језика и писма и слободе изражавања националне припадности, слободе мисли и вероисповести, па до права и дужности родитеља у вези с образовањем деце. Такође, у засебним целинама овог прилога прокоментарисана је уставом гарантована аутономија универзитета и надлежности државних органа у образовању.

Коначно, књига је заокружена поглављем у коме се представља образовни профил политичких елита у државама насталим након распада СФРЈ, у коме аутор даје детаљне информације о степену и врсти образовања председника, чланова влада и парламената на челу поменутих земаља. Премда је већина припадника политичке елите у наведеним земљама високообразована, аутор се критички осврће на квалитет њиховог образовања и компетенција за обављање државних послова, па и на модел њиховог регрутовања у највише државне органе.

Премда је књига намењена студентима наставничких факултета, писана са циљем да им омогући увид у друштвени контекст образовања, она отвара низ питања из домена образовне политике, нудећи обиље података од значаја за компетентне проучаваоце домета реформских процеса. У њој се налази и мноштво чињеница корисних за даља социолошка, политиколошка и педагошка проучавања образовања, што скупа чини да студија Јована Базића *Друштвени аспекти образовања* завређује пажњу шире научне и стручне јавности.